

Ortaokul Öğrencilerinin Tarihsel Bilgi Edinme Kaynaklarına Yönelik Görüşleri

Cemil Cahit YEŞİLBURSA¹

ÖZ

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken en sevdikleri ve en güvendikleri kaynaklara yönelik görüşleri araştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 5, 6, 7 ve 8. sınıfları içeren 214 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri iki kapalı uçlu sorudan oluşan yazılı görüşme formundan elde edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken en sevdikleri kaynaklar öğretmen, kitap ve ansiklopediler, müzeler-tarihi mekânlar ve internet olarak ön plana çıkmıştır. Ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken en güvendikleri kaynaklar ise öğretmen, kitap-ansiklopedi ve profesör olarak kümelmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ortaokul öğrencilerinin sevilen ve güvenilen kaynak ayrımını yapabildikleri görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, ortaokul öğrencileri, tarih öğrenimi, öğrenme kaynakları.

Middle School Students' Views on Acquiring of Historical Knowledge Resources

ABSTRACT

This study explores the middle school students' views on their favorite and trusted sources in learning history. The research group of the study consists of total 214 middle school students includes 5th, 6th, 7th, and 8th grades. Data derived from a questioner includes two closed-ended questions. Data were analyzed by using descriptive analysis. According to results of the study, middle school students' favorite sources in learning history are teachers, books-encyclopedias, museums-historic places and internet. According to results of the study, middle school students' trusted sources in learning history are teachers, books-encyclopedias and professors. According to the results, middle school students were able to do the separation of loved and trusted source.

Keywords: Social studies, middle school student, learning history, learning sources.

GİRİŞ

Çocukların nasıl düşündükleri ve öğrendikleri konusunda farklı birçok öğrenme teorisi bulunmaktadır (Vella, 2009). Çocukların öğrenmeleriyle ilgili teorilerden Piaget'nin bilişsel gelişim teorisi alanda uzun yıllar baskın olmuş ancak daha sonra yapılan araştırmalar bu teoriyi çeşitli yönlerden eleştirmiş ve yetersiz bulmuşlardır (Dilek ve Alabaş, 2010). Piaget'nin bilişsel gelişim teorisine karşı gelenlerin başında Vigotsky gelmektedir (Dilek, 2002). Vigotsky bilişsel öğrenme teorisine karşı sosyal öğrenme teorisini geliştirmiştir. Vygotsky'e

---

¹ Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, yesilbursa@gazi.edu.tr

(Turner-Bisset, 2005) göre “sosyal etkileşim öğrenme üzerinde büyük bir öneme sahiptir. Bir çocuk bazı şeyleri kendi başına öğrenemeyebilir fakat sosyal etkileşim yoluyla başkalarından da öğrenebilir. Böyle bir sosyal etkileşim, çocukların öğretmeleri veya akranları vasıtasıyla gerçekleşebilir” (s. 24). Nitekim çocukların tarih öğrenmeleri konusunda sosyal çevrenin etkisini gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Husbands (1996), çocukların; “tarihi, okullarda, evlerinde ebeveynleriyle konuşarak, okuyarak, televizyon programları ile ya da kütüphanelerde öğrendiklerini” belirtmektedir (s. 3). Vella (2009), Keith Barton ve Linda Levistik’in çocukların tarih öğrenimi üzerine yaptıkları araştırmaların sosyal çevrenin önemini vurgulaması bakımından oldukça kayda değer bulunmaktadır. Vella (2009), Barton ve Levistik’in Amerika’da yaptıkları araştırmalarda, “bilişsel gelişim aşamaları ve çocukların okul deneyimlerinin yanında akrabalar ve medya etkisi gibi diğer etmenlerin çocukların öğrenmelerini ve düşüncelerini nasıl etkilediğini ortaya koyduklarını” belirtmektedir (s. 12). Barton, Amerika’da ve İrlanda’da öğrencilerin tarih öğrenmeleri üzerine yaptığı çalışmada, öğrencilerin akrabalarını, yazılı ve görsel medyayı, müzeleri, tarihi mekânları ve okulu tarihsel bilgi kaynağı olarak belirttiklerini dile getirmiştir. Her iki ülkede de öğrencilerin en çok değindikleri tarihsel bilgi kaynağı akrabaları olmuştur. Amerikalı öğrencilerin ikinci olarak en çok bahsettikleri kaynak ise medya, özellikle de televizyon ve filmler olmuştur (Barton, 2001a). Körber Vakfı’nın “Gençlik ve Tarih” (Youth and History) adıyla yayımlanan, 1992–1995 yılları arasında 14/15 yaş grubundaki lise öğrencileriyle yapılan “Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi” araştırmasının sonuçlarına göre örneklem grubunda yer alan lise birinci sınıf öğrencileri tarihin sunumunda en çok “tarihsel filmleri” keyifli bulmaktadırlar. Bu öğrencilerin tarihin sunulmasında en güvenilir buldukları kaynak ise “müzeler ve tarihi yerler” olmuştur. Öğrencilerin en keyif aldıkları ikinci kaynak “müzeler ve tarihi yerler”, üçüncü kaynak ise “anne-baba, büyükanne-büyükbaba” gibi yetişkinlerin anlatması olmuştur. Öğrencilerin en güvendikleri ikinci kaynak “tarihsel belge ve kaynaklar”, üçüncü en güvenilir buldukları kaynak ise “TV belgeselleri” olmuştur (Tekeli, 2011). Barton (2001a)’ın İrlanda ve ABD’de yaptığı araştırmanın sonuçları ile Körber Vakfı’nın aralarında Türkiye’nin de bulunduğu çeşitli Avrupa ülkelerinde yaptığı geniş kapsamlı araştırmanın sonuçlarının çeşitli yönlerden benzerlik gösterdiği söylenebilir. Medya ve tarih ilişkisi üzerine yapılan başka bir çalışmada Altun (2012), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kalıcı öğrenmeyi sağlaması ve güvenilir olmasından ötürü derslerinde belgesellere yer verebileceklerini; gerçeklere yer vermemesinden ötürü de televizyon dizilerine vermeyeceklerini ortaya koymuştur. Buradan görülmektedir ki öğretmen adayları TV belgesellerinin güvenilir olduğunu ön plana çıkarmaktadırlar. TV belgeselleri, Körber Vakfı’nın lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada da öğrencilerin en güvenilir buldukları üçüncü kaynak olmuştur.

Safran (2006), tarih öğretimi ve öğreniminde sosyal çevrenin önemi üzerinde durarak, “tarih eğitimcilerinin tarih öğrenmeyi tatmin edici, gündelik ve insani bir uğraş haline getirmek üzerine yoğunlaşmaları” gerektiğini ifade etmektedir.

Bu doğrultuda, “öğrencilerin tarihsel kanıtlarla yüz yüze getirilmesi, okulların aynı zamanda tarihin yazıldığı mekânlar olarak düşünülmesi, tarih öğreniminin okul dışına çıkarılması, tarihsel anlatıyı kısa öykülerle, şarkılarla, oyunlarla, sinemayla, efsanelerle, görsel malzemelerle zenginleştirilmesi, sözlü tarihin kullanılması ve tarihin ailelerle ilişkilendirilmesi gerektiğini” belirtmektedir (s. 199). Şimşek (2008) yapılan araştırmaların, “öğrenmenin bireysel bir eylem olduğunu, dolayısıyla verimli bir öğrenme sürecinde bireysel özelliklere uygun bir planlama ve uygulamanın önemli yer tuttuğunu ortaya çıkardığını” ifade etmektedir (s. 3). Bu durumun, öğrencilerin bireysel farklılıklarını bilen ve buna göre uygun bir öğretim planı hazırlayıp uygulayabilen sosyal bilgiler öğretmenlerinin önemini ortaya koyduğu söylenebilir. Nitekim Demircioğlu (2009), “eğitim ve öğretim etkinliklerinin en önemli unsurlarından birisinin öğretmen” olduğunu, “çağın ihtiyaç duyduğu etkin, üretken, yaratıcı, problem çözen bireylerin yetiştirilebilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerine önemli görevler düştüğünü” ifade etmektedir (s. 59). Bu doğrultuda “sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfındaki öğrencileri çok iyi tanıması gerektiğini ve öğretimi yapılan konuların ışığı altında öğrencilere bireysel öğrenme etkinlikleri sağlaması gerektiğini” belirtmektedir (s. 56). Yukarıdaki araştırmalarda da belirtildiği üzere öğrenciler ailelerinden, akranlarından, televizyondan, çeşitli yazılı ve görsel materyallerden ve daha birçok yoldan tarih öğrenebilirler. Nitekim Aktekin ve Pata (2013), ortaöğretim öğrencilerinin boş zamanlarında tarih öğrenmeye yönelik ilgilerinin ne seviyede olduğunu ve serbest zamanlarında tarih öğrenmek için ne gibi faaliyetler yürüttüklerini tespit etmeyi amaçladığı çalışmalarında, öğrencilerin en çok tercih ettikleri materyal, etkinlik ve kaynak türleri olarak en çok bilgisayar oyunlarını, filmleri, tarihi alanları ziyaret etmeyi, tiyatroları, müze ziyaretlerini, romanları, popüler tarih kitaplarını ve dergileri tercih ettiklerini ortaya koymuşlardır. Tarih öğrenmede sosyal çevrenin etkisini göstermesi bakımından önemli veriler sunan bu araştırmanın filmler, belgeseller, tarihi alan ve müze ziyaretleri gibi bazı bulgularının Barton (2001a)’nın bulgularıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Aynı zamanda Aktekin ve Pata (2013)’nin bulgularının Safran (2006)’ı destekler niteliktedir. Öğrencilerin tarihle ilgili konuları öğrendikleri bir diğer kaynak ise birincil kaynaklardır. Ata (2002), “tarih bilimi açısından birincil kaynaklar ve ikincil kaynaklar olmak üzere iki tür kaynak” olduğunu, birincil kaynakların, “çalışılan olayın geçtiği döneme ait” olduğunu, “ikincil kaynakların ise birincil kaynaklara dayanarak hazırlanmış telif eserler” olduğunu belirtmektedir (s. 80). Son yıllarda dünyadaki gelişmelere paralel olarak ülkemizde de birinci el kaynakların tarih konularının öğretiminde bir materyal olarak kullanımı öneren araştırmaların sayısı da giderek artmaktadır (Ata, 2002; Safran ve Köksal, 2006; Dinç ve Doğan, 2007; Işık, 2008; Doğan, 2008; Kaya, 2009; Işık, 2011). Körber Vakfı’nın araştırmasında “tarihsel belge ve kaynaklar” lise öğrencileri tarafından en güvenilir ikinci kaynak olarak belirtilmiştir. Bu bakımdan öğrenciler ile birincil kaynakların mümkün olduğunca bir araya getirilmesi onların tarihsel bilginin güvenilirliğini sorgulamalarına olanak sağlayacaktır. Doğal olarak çocukların okuldan öğrendikleri bilgilerle birlikte ailelerinden, arkadaşlarından ve medyadan, genel olarak sosyal çevrelerinden öğrendikleri de onların tarih

algılarını, tarih öğrenmede sevdikleri ve güvendikleri kaynakları da belirlemede etkili olacaktır. Bu çalışmada çeşitli kaynaklar bir öğretim materyali olarak değil de öğrencilerin tarih konularını okul dâhilinde veya okul dışında öğrenirken bilinçli ya da örtülü olarak karşılaştıkları öğrenme kaynakları olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda öğrencilerin günlük yaşamda daha sık ve yaygın olarak karşılaşılabilecekleri ya da kullanabilecekleri kaynaklar araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken hangi kaynakları sevdiklerini ve hangi kaynaklara güvendiklerini ortaya koymaktır. Bu amaçla aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Ortaokul öğrencilerin tarih öğrenirken en sevdikleri kaynaklara yönelik görüşleri nedir?
2. Ortaokul öğrencilerin tarih öğrenirken en güvendikleri kaynaklara yönelik görüşleri nedir?

YÖNTEM

Bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken yararlandıkları kaynaklardan en çok hangilerini sevdiklerini ve hangilerine güvendiklerine dair görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu bakımdan çalışma tarama araştırması çeşitlerinden gelişim araştırması kapsamına girmektedir. Kullanılan yöntem bakımsızın pek çok gelişim araştırması kesitsel, boylamsal ya da sırasal bir desen örgütleyebilir. Kesitsel desen (cross-sectional design), farklı yaş gruplarını seçer ve karşılaştırır. Bu yaklaşımda genellikle her denek için bir tek gözlem vardır. Gelişim değişiklikleri farklı yaşlardan deneklerin incelenmesiyle belirlenir (Onur, 1995). Boylamsal bir desenin kullanımı zaman açısından dezavantaj teşkil edeceğinden bu çalışmada kesitsel (enlemsel) desen tercih edilmiştir.

Çalışma Gurubu

Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden “maksimum çeşitlilik” kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik, “araştırmacının durum ya da bireyleri yaş, cinsiyet, ekonomik durum gibi farklı özelliklerine ve vasıflarına göre örneklemesidir. Çok çeşitli bakış açıları araştırılmak istendiğinde bu örneklem kullanılabilir” (Creswell, 2012, s. 207–208). Bu çalışmada farklı sınıf seviyeleri bakımından çeşitlilik sağlanmak amaçlanmıştır. Bu çerçevede, araştırmanın verileri Ankara ili, büyükşehir sınırları içinde yer alan üç farklı okulda okuyan 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden elde edilmiştir. Bu okullar üç farklı semtte yer almaktadır ve üç farklı sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülmüştür. Sosyo-ekonomik düzeyin belirlenmesinde anne-babanın eğitim durumları, oturdukları evin mülkiyeti, evdeki oda sayısı, anne-babanın meslekleri, ailenin aylık ortalama geliri, ailenin sahip olduğu eşyalar gibi faktörler dikkate alınmaktadır (Bacanlı, 1997). Buna göre üst sosyo-ekonomik düzeyde yer aldığı düşünülen okul Ankara'nın Çankaya ilçesindedir. Bu okuldaki öğrencilerin anne ve babalarının hepsi üniversite mezunudur, anne ve babaların hepsi çalışmaktadır. Ailelerin aylık gelir ortalamaları 6 bin liranın üzerindedir, evlerin

mülkiyeti kendilerine aittir. Ailelerin tamamının en az 1 otomobili vardır. Öğrencilerin hepsinin mobil telefonu, kendilerine ait odası, bilgisayarı ve internete ulaşma imkânı vardır. Orta sosyo-ekonomik düzey olarak kabul edilen okul Yenimahalle ilçesindedir. Bu okuldaki öğrencilerin babalarının tamamı çalışmaktadır. Annelerin ise %53'ü çalışmaktadır. Babaların tamamı üniversite mezunu iken annelerin %30'u üniversite mezunu, %50'si lise mezunu ve %20'si ise ilkokul mezunudur. Bu kategorideki ailelerin %70'inin 1 otomobili vardır. %30'unun otomobili yoktur. Bu ailelerin aylık ortalama geliri 3 bin lira ile 6 bin lira arasında değişmektedir. Bu gruptaki öğrencilerin %70'inin kişisel mobil telefonu vardır. Bu gruptaki ailelerin tamamının evlerinde internet ve bilgisayar vardır. Bu gruptaki ailelerin %62'si evlerinin mülkiyetine sahiptir. Alt sosyo-ekonomik grup olarak kabul edilen okul Sincan ilçesindedir. Bu okuldaki öğrencilerin babalarının 10'u üniversite mezunu, %80'i lise ve %10'u ilkokul mezunudur. Annelerin %40'ı ilkokul, %50'si lise ve %10'u üniversite mezunudur. Bu ailelerden %30 kendi evinde oturmaktadır. Ailelerin aylık ortalama gelirleri 3 bin lira ve altındadır. Kendi aracına sahip olanların oranı %40'tır. Annelerin %60'ı ev hanımıdır, %30 çalışandır. Babaların %90'ı çalışmaktadır, %10'nun düzenli bir işi yoktur. Bu okuldaki öğrencilerin %80'inin kendine ait mobil telefonu yoktur. %60'nın evlerinde bilgisayar ve internet bağlantısı yoktur. Bu üç okuldan da her sınıf düzeyini temsil eden öğrencilerden veri toplanmıştır. Çalışma grubu, 5. Sınıflar 70, 6. Sınıflar 50, 7. Sınıflar 50 ve 8. Sınıflar 44 olmak üzere toplam (n=214) ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan iki kapalı uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu kullanılarak yazılı olarak elde edilmiştir. Veri toplama aracında yer alan 2 adet kapalı uçlu soru, sıralama sorusudur. Araştırmalarda “bazen katılımcılardan cevap seçeneklerini önem derecesine göre sıralamaları istenebilir. Bu tür sorular sıralama soruları olarak adlandırılır” (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008, s. 118). Aynı zamanda bu iki kapalı uçlu soruya verilen cevapların nedenlerini belirlemek amacıyla iki açık uçlu soru da kullanılmıştır.

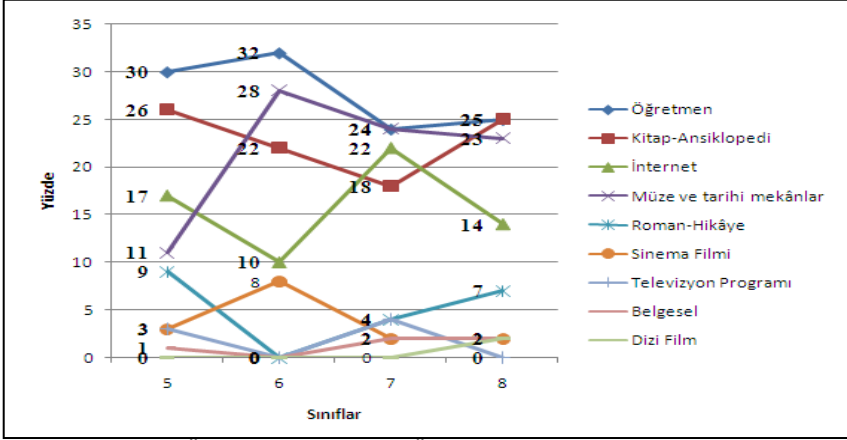
Verilerin Analizi

Bu çalışmada, kapalı uçlu soruların analizinde basit yüzde ve frekans analizi kullanılmıştır. Daha sonra katılımcıların bu kapalı uçlu soruları verdikleri cevapları ayrıntılı analiz edebilmek için betimsel analiz kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2006) göre betimsel analizde, “görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır” (s.224). Bu çerçevede araştırmada elde edilen veriler, araştırma soruları kapsamındaki kategorilere göre kodlanmış ve analizleri yapılmıştır. Nitel verilerin analizinde kullanılan isimler rumuz isimlerdir.

BULGULAR

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken en sevdikleri kaynaklara yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerin “Tarih konularını öğrenirken en sevdiğiniz kaynak hangisidir?” sorusuna verdikleri cevapların analizinden elde edilen bulgular Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Ortaokul Öğrencilerinin Tarih Öğrenirken En Sevdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Şekil 1 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin tarih öğrenirken en sevdikleri kaynakların “öğretmen”, “kitap-ansiklopedi”, müze ve tarihi mekânlar” ve “internet” kategorilerinde kümelendiğini görmekteyiz. Dolayısı ile dört sınıf düzeyinde de en sevilen tarih öğrenme kaynaklarının öğretmen, müzeler ve tarihi mekânlar, internet ve kitaplar-ansiklopediler olduğu söylenebilir. Benzer çalışmalarda da (Tekeli, 2011; Tuncer, 2000; Barton, 2001a; Yeager, Foster ve Greer, 2002; Alkiş ve Güleç, 2006; Kaya ve Demirel, 2008; Yılmaz ve Şeker, 2011; Kaya ve Güven, 2012; TÜİK, 2013) bu kategorilerin öğrenciler tarafından en sevilen, hoşnut olunan ya da başvurulan tarih öğrenme kaynakları oldukları ortaya konulmuştur. Hiçbir kategorinin beşinci sınıftan sekizinci sınıfa doğru düzenli bir şekilde artmadığı görülmüştür. Sadece “müze ve tarihi mekânlar” kategorisinin yüzdesinin beşinci sınıftan sekizinci sınıfa doğru görece olarak arttığı söylenebilirken, “öğretmen” kategorisinin yüzdesinin beşinci sınıftan sekizinci sınıfa doğru görece olarak azaldığı da söylenebilir. Kesitsel desen farklı yaş grupları, farklı cinsiyetler ya da diğer farklı özellikleri karşılaştırma imkânı vermekle birlikte doğası gereği neden-sonuç ilişkileri hakkında kesin bilgi sağlamazlar. Çünkü bu tür araştırmalar belirli bir zamanda, tek bir anın fotoğrafını çektiği için bu fotoğraf karesinin öncesinde ve sonrasında ne olduğu ile ilgilenmezler (Institute for Work&Healt, 2009, s. 2). “Öğretmen” kategorisinin bütün sınıf seviyelerinde en sevilen kaynak olarak ortaya çıktığı

görülmektedir. Öğretmen kategorisi, yedinci sınıfta “müze ve tarihi mekânlar” kategorisi ile sekizinci sınıfta “kitap-ansiklopedi” kategorisi ile aynı yüzdeyi almış ve birinciliği bu iki kategori ile paylaşmıştır. Diğer kategorilerin bariz bir şekilde öğrenciler tarafından sevilen kaynak olarak çok az seçildikleri görülmektedir. Hiçbir öğrenci tarafından seçilmeyen “çizgi film” kategorisine ise Şekil 1’de yer verilmemiştir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenirken En Sevdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Tablo 1. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin En Sevdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

CEVAP TÜRLERİ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Öğretmen	21	30
Kitap-Ansiklopedi	18	26
İnternet	12	17
Müze ve tarihi mekânlar	8	11
Roman-Hikâye	6	9
Sinema Filmi	2	3
Televizyon Programı	2	3
Belgesel	1	1
Toplam	70	100

Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “öğretmen” kategorisini işaretleyenlerin nedenlerini, “öğretmenler her şeyi bilir” (Ali), “öğretmenler daha ayrıntılı anlatır” (Arzu), “öğretmenler geçmişini iyi bilirler” (Jale), “tarih konularını öğrenirken öğretmenin anlatmasıyla çok güzel öğreniyorum” (Murat) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “kitap-ansiklopedi” kategorisini işaretleyenlerin nedenlerini, “kitap ve ansiklopedileri daha bilgili insanlar yazdığı için” (Elif), “her şey detaylı anlatılır” (Tolga), “tarihi en iyi bilen kişiler yazmıştır” (Mert), “doğru ve gerçek bilgilerin olduğuna inanıyorum” (İrem), “bu kaynaklarda yazanların bence hepsi doğru” (Gonca) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “internet” kategorisini işaretleyenlerin nedenlerini, “konuları internette araştırmak çok eğlenceli oluyor” (Arif), “interneti çok seviyorum, araştırmaya yardımcı oluyor” (Gül), “internet her yere bilgi saçıyor ve her yazdığımız şey çıkıyor” (Murat).

Tuncer (2000, s. 206) internetin eğitimde büyük faydalar sağladığını, özellikle ödev yaparken çocuklar tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı ifade etmektedir. İngiltere’de 1999’da yapılan bir araştırma 7-16 yaşları arasındaki çocukların 1/4’ün sürekli internet kullanıcıları olduğunu ortaya koymuştur. Bu çocukların amacı ağırlıklı olarak okul ve ödev projelerine materyal bulmaktır (Tuncer, 2000). Ülkemizde, TÜİK (2013) verilerine göre 06-15 yaş grubundaki internet kullanan çocukların internet kullanmaya başlama yaşı ortalama 9’dur. 11-15 yaş grubundaki çocukların internet kullanım oranı %65,1’dir. Haftalık ortalama internet kullanım süreleri dikkate alındığında çocukların %45,6’sı hemen her gün internet kullanmıştır. 06-15 yaş grubu çocuklar İnterneti en çok %84,8 ile ödev veya öğrenme amacıyla kullanırken, %56,7 ile bilgi arama

amacıyla kullanışlardır. Bu çalışmaların verilerinin bizim çalışmamızın verileri ile örtüştüğü söylenebilir.

Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenirken Sevdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Tablo 2. *Altıncı Sınıf Öğrencilerin Sevdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri*

CEVAP TÜRLERİ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Öğretmen	16	32
Müzeler ve tarihi mekânlar	14	28
Kitap-Ansiklopedi	11	22
İnternet	5	10
Sinema filmi	4	8
Toplam	50	100

Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “öğretmen”i işaretleyenler bunun nedenlerini, “öğretmen anlatırken çok eğleniyorum” (Beyza), “öğretmen kitaplardaki yanlışları hemen düzeltebiliyor” (Betül), “en iyi bilgi öğretmenin anlattığı bilgi” (Aytuna), “öğretmenime çok güveniyorum, onunla vakit geçirmeyi çok seviyorum, onu dinlemek çok zevkli geliyor bana” (Berna), “öğretmenler doğru, güzel ve açıklayıcı anlatıyorlar” (Elif) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “müzeler ve tarihi mekânlar” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “müze ve tarihi yerler ilgimi çekiyor ve daha zevk ile öğreniyorum” (Tuğçe), “müzeleri ve tarihi yerleri seviyorum, onlar hep doğru tarihi anlatır” (Emin), “tarihi yerler daha önemli daha eğlenceli oluyor” (Damla), “tarih konularını öğrenirken müzeleri, tarihi yerleri gezerek bilgiler aklımda kalıyor” gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “kitap-ansiklopedi” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “en gerçekçi ve doğru olan kitap ve ansiklopedidir” (İsmail), “aradığımız genelde kolay bulunuyor” (Numan), “konular kitap ve ansiklopedide ayrıntılı olarak anlatılıyor” (Özdemir), “kitap ya da ansiklopedi okurken kendimi eski tarihe yolculuk yapmış gibi hissediyorum” (Halil) gibi ifadelerle açıklamışlardır.

Korbin (1996), birçok öğrencinin ve öğretmenin gözünde ders kitabının, geçmişin “kesin” ve “tam” bir kronolojik anlatısı olarak gördüklerini ifade etmektedir (Dönmez ve Altıkulaç, 2014, s. 924). Barton (2001a) İrlanda ve ABD’de yaptığı araştırmasında her iki ülkedeki öğrencilerin tarihsel roman, biyografi ve diğer kitaplardan tarih öğrenmekten hoşlandıklarını ortaya koymuştur. Aynı zamanda hem ABD’deki hem de İrlanda’daki öğrencilerin müzeler ve tarihi mekânlardan tarih öğrendiklerini ifade ettiklerini ancak ABD’deki öğrencilerin görece olarak daha az bahsettiklerini belirtmiştir. Yeager, Foster ve Greer (2002), 8. Sınıf Amerikan ve İngiliz öğrencileriyle yaptıkları çalışmada hem Amerikan hem de İngiliz öğrencilerin tarih hakkında okula göre okul dışında daha fazla bilgi edindiklerini ifade ettiklerini ortaya koymuşlardır. Her iki ülkenin öğrencileri de okul dışında ailelerinden, TV programlarından, belgesellerden, kitaplardan ve internetten tarih öğrenmekten hoşlandıklarını

belirtmişlerdir. Bu bulguların, bu çalışmadaki sinema, internet ve kitap kategorileriyle benzerlik gösterdikleri söylenebilir.

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenirken En Sevdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Tablo 3. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin En Sevdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

CEVAP TÜRLERİ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Öğretmen	12	24
Müze ve tarihi mekânlar	12	24
İnternet	11	22
Kitap- ansiklopedi	9	18
Roman-Hikâye	2	4
Televizyon Programı	2	4
Belgesel	1	2
Sinema filmi	1	2
Toplam	50	100

Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “öğretmen” kategorisini işaretleyenlerin bunun nedenlerini, “öğretmenlerimiz hep güzel bilgiler verir bize yardımcı olur” (Havva), “öğretmenin anlatması bana ilginç geliyor” (Furkan), “öğretmenden dinlemek ve öğrenmek daha etkileyici” (İsa), “bizim anlayabileceğimiz şekilde ve eğlenceli anlatıyor” (Serdar) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “Müze ve tarihi mekânlar” kategorisini işaretleyenlerin bunun nedenlerini, “bilgiler aklımda daha iyi kalıyor” (Melike), “müzelerde bilmediğim eşyalar ilgimi çekiyor” (Oğuz), “müzelere gezi yaparak hem bilgileniriz hem de aradığımız konuları kendi çabamızla buluruz” (Nur), “müzelerde hem anlatılıyor hem de görerek öğreniyoruz” (Aleyna), “Müzelere ve tarihi yerlere gitmek daha akılda kalıcı, daha yararlı oluyor” (Dündar) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “internet” kategorisini işaretleyenlerin bunun nedenlerini, “internet eğlenceli” (Emine), “internette öğrenmek hem daha kolay hem daha eğlenceli” (Doğukan), “aradığım her şeyi daha kolay bulabiliyorum” (Burak), “Hızlı ve doğru bir şekilde aradığım bilgiye ulaşıyorum” (Bedirhan) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Wiggins (2011) 7300’den fazla öğrenciyle yaptığı araştırmada katılımcı öğrencilerden %40 yakını öğretmen anlatısını faydalı ve %40’a yakını da çok faydalı bulduklarını ortaya koymuştur. Yine, Wiggins (2011)’in bulgularına göre katılımcı öğrencilerin %30’u kitap okumayı faydalı bulurken, %20’ye yakını ise çok faydalı bulduklarını ortaya koymuştur. Kaya ve Güven (2012), 7. sınıflar ile yaptıkları araştırmada derste tarih konularının işlenişinde öğrencilerin en çok öğretmen anlatımından (%25,6) hoşlandıklarını ortaya koymuşlardır. Bu bulgunun bu çalışmadaki 7.sınıfların en sevdikleri kaynak olarak öğretmeni ifade etmeleri bulgusuyla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Kaya ve Demirel (2008) lise 3 öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin tarihin sunumundan en keyif aldıkları yöntem müzeler ve tarihi mekânlar olduğunu ortaya koymuşlardır. Yılmaz ve Şeker (2011), çalışmasında ilköğretim 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu müze gezilerinin bilgi, görsellik ve genel kültür açısından

kendilerine çok yararlı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bulguların, bu çalışmadaki müzeler ve tarihi mekânlar kategorisi ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenirken En Sevdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Tablo 4. *Sekizinci Sınıf Öğrencilerin En Sevdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri*

CEVAP TÜRLERİ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Öğretmen	11	25
Kitap-Ansiklopedi	11	25
Müze ve tarihi mekânlar	10	23
İnternet	6	14
Roman-Hikâye	3	7
Sinema filmi	1	2
Dizi film	1	2
Belgesel	1	2
Toplam	44	100

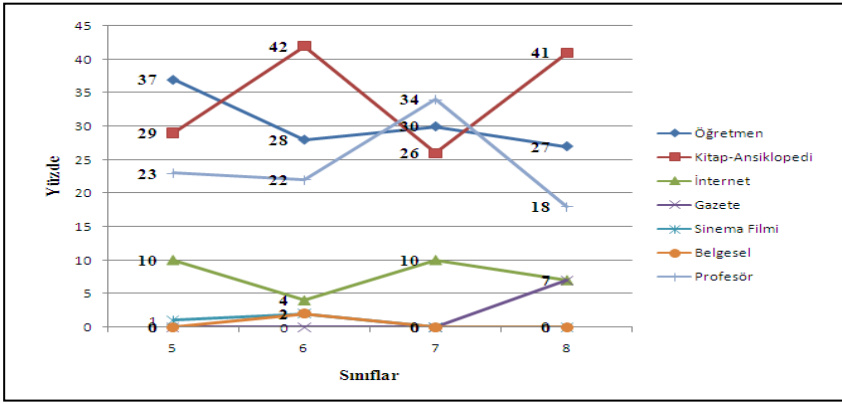
Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “öğretmen” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “öğretmenler ile yüz yüze konuşuruz” (Oğulcan), “öğretmenlerin verdiği bilgi diğer kaynaklardan daha iyidir” (Recep), “öğretmen anlatırken daha iyi anlıyorum, öğreniyorum” (Ceren), “okuyarak değil dinleyerek daha iyi anlıyorum” (Murat), “öğretmenler yalın bir dille anlattığı için kolay kavrayabiliyorum” (Seren) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “kitap-ansiklopedi” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “daha bilgi içerikli olduğu için” (Zeynep), “kitap ve ansiklopediler resimli anlatıyor ve ayrıntılı” (Ali), “en geniş ve kapsamlı bilgileri veriyorlar” (Masal), “görsel ve ayrıntılı olduğu için” (Çağlayan) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en sevdikleri kaynak olarak “müze ve tarihi mekânlar” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “görerek araştırmak hoşuma gidiyor” (Rasim), “tarihi alanlardan kanıtlar görmek bana göre o şeylerin gerçekliğini daha çok artırıyor” (Genç), “geçmişten kalan değerli eşyaları günümüzde bize gösterildiği ve tarihi daha detaylı anlattığı için seviyorum” (Betül), “ben gezerek görerek, inceleyerek anlıyorum ve seviyorum” (Nurgül), “Gezerek ve görerek daha güzel olur, daha kalıcı olur” (Sevim) gibi ifadelerle açıklamışlardır.

Alkış ve Güleç (2006)’ın sekizinci sınıf öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik görüşlerini incelediği çalışmada, öğrencilerin %68’inin dersin en sevdikleri kısmının tarih olduğu, yine öğrencilerin dersi sevmelerinde etkili olan diğer bir faktörün öğretmen (%35,2) olduğu görülmüştür. Katılımcıların, öğretmenin konuları iyi anlatması, iyi bir eğitimci olması, öğretmenini sevmeleri, eğlenceli ve iyi biri olması gibi sebeplere vurgu yapmaları bu çalışmanın bulgularıyla örtüştüğü söylenebilir. Yılmaz ve Demir (2014), sosyal bilgiler öğretmenine yönelik tutum ile derse yönelik tutum arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu, sosyal bilgiler öğretmenine yönelik tutum arttıkça sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun da görece olarak

ciddi oranda arttığını ifade etmektedirler. Haydn (2005) lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada öğrencilerin tarih dersini sevmelerinde en etkili faktörün öğretmen olduğunu, öğretmen kişiliğinin öğrencilerin tarih dersini sevmeye etkili olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre öğrencilerin tarih öğrenirken en sevdiği kaynak olarak öğretmeni ifade etmelerinde öğretmenlerine yönelik sahip oldukları olumlu tutumun etkili olduğu söylenebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken en güvendikleri kaynaklara yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerin “Tarih konularını öğrenirken en güvendiğiniz kaynak hangisidir?” sorusuna verdikleri cevapların analizinden elde edilen bulgular Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Ortaokul Öğrencilerinin Tarih Konularını Öğrenirken En Güvendikleri Kaynaklara Yönelik Örüşleri

Şekil 2 incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin en güvendikleri tarih öğrenme kaynaklarının “kitap-ansiklopedi”, “öğretmen” ve “profesör” kategorilerinde kümelendiği görülmektedir. Diğer kategorilerin bariz bir şekilde düşük bir yüzde aldıkları görülmektedir. Ayrıca hiçbir öğrenci tarafından güvenilir kaynak olarak seçilmeyen “dizi film”, “roman-hikâye”, “televizyon programı” kategorileri şekil 2 de yansıtılmamıştır. Beşinci sınıfların en güvendiği tarih öğrenme kaynağı öğretmen, altıncı sınıfların kitap ve ansiklopedi, yedinci sınıfların profesör ve sekizinci sınıfların ise kitap ve ansiklopedi olarak görülmektedir. “Kitap ve ansiklopedi” kategorisinin ortaokul öğrencileri tarafından oldukça güvenilir olarak bulunduğu söylenebilir. “İnternet” kategorisi en sevilen kaynaklar arasında yüksek yüzdeler ile ifade edilirken, en güvenilir kaynaklar arasında dördüncü sırada gelmekle birlikte sahip olduğu yüzde oranlarının bariz bir şekilde düşük olduğu görülmektedir. Öğretmen kategorisinin tarih öğrenmede en sevilen kaynaklarda bütün sınıf seviyelerinde ilk sırada yer almışken, en güvenilir kaynaklar arasında ise sadece beşinci sınıf seviyesinde ilk sırada yer almıştır. Öğretmen kategorisinin üst sınıflara göre görece olarak azalmasını

öğrencilerin yaşları arttıkça, öğretmenlerinin konu alanı bilgilerini daha yetersiz algılama eğilimleri ile açıklanabilir (Afacan, Karakuş ve Uşak, 2013, s. 194). Bu durumda öğrencilerin yaşları büyüdükçe öğretmen kategorisi yerine kitap-ansiklopedi ve profesör kategorilerini koydukları söylenebilir. Körber Vakfı'nın lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada öğrencilerin tarih öğrenmede en güvenilir buldukları kaynak müze ve tarihi yerler olurken, en az güvendikleri kaynak ise tarihi romanlar olmuştur. Öğretmen anlatısı dördüncü sırada yer alırken, ders kitapları altıncı sırada yer almıştır. Belgeseller üçüncü sırada yer alırken, tarihsel filmler yedinci sırada yer almıştır (Tekeli, 2011). Bu bulguların bu çalışmadaki sinema filmi, roman-hikâye kategorileriyle benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bununla birlikte, öğretmen, kitap ve belgesel kategorileri bakımından da farklılaştığı söylenebilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenirken En Güvendikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Tablo 5. Beşinci Sınıf Öğrencilerin En Güvendikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

CEVAP TÜRLERİ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Öğretmen	26	37
Kitap-Ansiklopedi	20	29
Profesör	16	23
İnternet	7	10
Sinema filmi	1	1
Toplam	70	100

Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “öğretmen” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “öğretmen daha iyi bilir” (Doğu), “verdiği bilgiler doğru olduğu için” (Berke), “o her şeyi bilir” (Nur), “öğretmen çok bilgili olduğu için” (Ahmet), “öğretmen biz her zaman doğruyu söyler” (Hilal), “öğretmenlerin doğruyu söyleyeceğine ve bana yalan söylemeyeceğine inanıyorum” (Fatih) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “kitap-ansiklopedi” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “kitaplarda bilgiler daha güvenilirdir” (Ramazan), “kitap ve ansiklopedilerde doğru bilgiler bulunmaktadır” (Şeyma), “her zaman doğru bilgiler verdiği için” (Kazım) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “profesör” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “profesör olabilmek için çok şeyi öğrenmek gerekir” (Seçil), “Çünkü o konuyu okumuş, araştırmış ve çok bilgili olduğu için güveniyorum” (Betül), “Çünkü profesörler ya o tarihi yazmıştır ya da yaşamıştır” (Duygu), “profesör çok zeki olduğu için” (Mert), “profesörler daha bilgili ve daha akıllıdır” (Elif) gibi ifadelerle açıklamışlardır.

Aktekin ve Pata (2013), ortaöğretim öğrencileri ile yaptıkları araştırmada öğrencilerin ders kapsamında öğrendikleri tarihsel bilgileri ders dışında öğrendikleri tarihsel bilgilere oranla daha güvenilir bulduklarını ortaya koymuşlardır. Bu bulguların bu alt problemdeki öğretmen ve ders kitaplarına duyulan güven ile benzediği söylenebilir. Barton (1997), 4. ve 5. sınıf öğrencileri

ile yaptığı araştırmada öğrencilerin çoğunlukla sözlü aktarımı (aile büyüklerinden ve akrabalarından nesilden nesile aktarma yoluyla) ve tarih kitaplarını ifade ettiklerini ortaya koymuştur. Bunun yanında az olmakla birlikte tarihi objeler, günlükler, gazeteler ve fotoğraflar da öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Barton (2001b), ABD ve İrlanda’da 6-12 yaş grubu öğrencileri ile gerçekleştirdiği başka bir çalışmada, her iki ülkedeki öğrencilerinde tarihsel bilgi kaynağı olarak sözlü aktarımı dile getirdiklerini ortaya koymuştur. İrlanda’daki öğrenciler sözlü aktarıma Amerikan öğrencilerine göre daha az vurgu yapmışlardır. Bununla birlikte İrlanda’daki öğrenciler tarihsel bilgi kaynağı olarak arkeolojik kalıntılara ve tarihi mekânlara daha fazla vurgu yapmışlardır. Amerika’daki öğrenciler kitapları da tarihsel bilgi edinme kaynağı olarak ifade ederlerken, İrlandalı öğrenciler kitaplardan bahsetmemişlerdir. Amerikalı öğrenciler çok az da olsa gazeteler, günlükler ve arşiv belgelerinden tarihsel bilgi kaynağı olarak bahsederken İrlandalı öğrenciler yazılı belgelerden hiç bahsetmemişlerdir.

Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenirken En Güvendikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Tablo 6. *Altıncı Sınıf Öğrencilerin En Güvendikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri*

CEVAP TÜRLERİ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Kitap-Ansiklopedi	21	42
Öğretmen	14	28
Profesör	11	22
İnternet	2	4
Belgesel	1	2
Sinema filmi	1	2
Toplam	50	100

Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “kitap-ansiklopedi” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “kitap ve ansiklopediler geçmişi daha iyi anlatılıyor” (Nur), “kitaplarda her zaman doğru bilgiler yazar” (Sena), “herkes onlara doğru bilgi kaynağı diyor” (Tuluğ), “ansiklopediler tarihi çok iyi anlatıyor ve çok güvenilir kaynaklar ve ayrıca doğruluğu kesin” (Tuğçe), “şimdiye kadar okuduğum kitaplarda hiç hata çıkmadı” (Birsen). “kitap ve ansiklopedilerde yanlış olmaz” (Burcu) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “öğretmen” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “öğretmenin çok bilgili olduğuna inanıyorum” (Beyza), “öğretmen her şeyi öğrenmiş olduğu için her şeyi bildiği için doğru bildiğine inanıyorum” (Umut), “öğretmenlerimiz bu konuları araştırıp öğrenmiştir” (Erkal), “o konu hakkında bilgi almış, o konu hakkında çok çalışmış ve o konu hakkında bilgilere sahip olmuş” (Özmen) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “profesör” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “profesörler en ince konuları bilirler” (Ayşe), “profesörlerin yanlış olmayacağını düşünüyorum” (Serkan), “profesörler çok bilgili insanlardır, yanlış yapmazlar, yanlışları düzeltirler” (Ahmet), “tarih ile ilgilenen profesör o konuyla ilgilendiği için daha doğru daha güvenilir olur” (Hatice).

Kaya ve Demirel (2008), lise 3 öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin en güvendikleri kaynak müzeler ve tarihi yerler olurken, en az güvendikleri kaynak ise ders kitapları olmuştur. Belgeseller üçüncü sırada yer alırken, öğretmenler ise en güvenilir kaynak bakımından beşinci sırada yer almıştır. Tarihsel filmler ise altıncı sırada yer almıştır. Bu bulguların öğretmen, belgesel, kitap kategorilerinde bu araştırmanın bulgularından farklılaştığı görülürken sinema filmi kategorisinde ise benzerlik gösterdiği söylenebilir. Çulha Özbaş (2010), 12-14 yaş grubu öğrencilerinin tarihsel düşünme gelişimi ve tarihsel kanıt kullanımı adlı doktora çalışmasında 12 yaş grubu öğrencilerin %33,4'ünün interneti, %29'unun ansiklopedileri, %16,8'nin ders kitaplarını, %6,1'nin kaynak kitapları, %5,7'sinin öğretmenleri, %3,1'inin tarihçileri, %2,3'nün büyükleri, %1,9'unun televizyonu, %0,4'ünün müzeleri ve %0,4'nün kütüphaneleri güvenilir kaynaklar olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Bu bulguların bu alt problemdeki internet kaynağı bakımından ciddi anlamda farklılaştığı, kitaplar, ansiklopedi ve öğretmen kaynakları bakımından benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenirken En Güvendikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Tablo 7. *Yedinci Sınıf Öğrencilerin En Güvendikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri*

CEVAP TÜRLERİ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Profesör	17	34
Öğretmen	15	30
Kitap-Ansiklopedi	13	26
İnternet	5	10
Toplam	50	100

Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “profesör” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “profesörler bu konu hakkında okumuş, öğrenim görmüştür, o yüzden çok güvenilir olduğumu düşünüyorum” (Furkan), “kendi hayatının birçok kısmını tarihe adadığı için en güvendiğim kaynaktır” (Erol), “profesörler uzun süre tarihle ilgilendikleri ve öğrendikleri için” (Kerim), “Profesörler tarihi ve daha birçok konuyu en ince ayrıntısına kadar araştırıyorlar” (Hazal), “profesör tarih konusunda kitap yazmış ve tarih alanında doğru, net bilgiyi bilen kişidir” (Berke) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “öğretmen” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “öğretmenlerimiz bilgili ve eğitim görmüşlerdir” (Erdal), “öğretmenlerimiz sorduğumuz soruları hemen açık bir şekilde anlatıyor” (Lale), “öğretmen daha bilgili olduğu için öğretmene güvenirim” (Doğu) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “kitap-ansiklopedi” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “kitap ve ansiklopedilerdeki bilgiler doğru, internet olsaydı birçok şey çıkardı ama doğru olduğunu bilmiyoruz” (Emine), “teknolojik aletler ortaya çıkmadan önce ansiklopediler vardı. Bu yüzden doğruluğuna inanıyorum” (Hamdi), “kitap ve ansiklopedilerde tüm bilgiler vardır” (Mert), “ansiklopedilerin bir insanın değil

birçok insanın elinden geçtiğini düşünüyorum”(Bilge) gibi ifadelerle açıklamışlardır.

Rosenzweig ve Thelen (1998)'nin ABD’de yaptıkları araştırmada katılımcıların yarısından biraz fazlası profesörlerin tarih hakkında doğru söylediklerini, üçte biri öğretmenlere güvendiklerini, neredeyse %80’i ise müzelere güvendiklerini ifade etmişlerdir (Horton, 2000). Çulha Özbaş (2010) çalışmasında, 13 yaş grubu öğrencilerin %30’unun interneti, %30’unun ansiklopedileri, %18,8’inin ders kitaplarını, %10,4’ünün öğretmenleri, %7,1’inin kaynak kitapları, %2,1’inin büyükleri, %0,8’inin kütüphaneleri ve %0,8’inin televizyonu güvenilir kaynaklar olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Bu bulguların bu alt problemdeki internet kaynağı bakımından ciddi anlamda farklılaştığı, kitaplar, ansiklopedi ve öğretmen kaynakları bakımından benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Tarih Öğrenirken En Güvendikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Tablo 8. *Sekizinci Sınıf Öğrencilerin En Güvendikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri*

CEVAP TÜRLERİ	FREKANS (f)	YÜZDE (%)
Kitap-Ansiklopedi	18	41
Öğretmen	12	27
Profesör	8	18
Gazete	3	7
İnternet	3	7
Toplam	44	100

Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “kitap-ansiklopedi” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “ansiklopedilerde daha geniş ve doğru bilgi yazdığına inanıyorum” (Zeki), “kitaplar ve ansiklopediler bana daha güvenilir geliyor. Daha doğrudur” (Açelya), “kitapların içindeki bilgilerin değişiklik yapılmadan yazıldığına inanıyorum” (Ferda), “çünkü yazılı kaynak olduğu için” (Hakan), “kişileştirmeden direkt yazılıp kullanılmıştır” (Nurgül), Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “öğretmen” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “o konu hakkında okumuş kişiler oldukları için güveniyorum” (Ceren), “öğretmenler her şeyin doğrusunu bilir” (Oğulcan), “Öğretmen tarihle ilgili yeteri kadar bilgi edinip öğretmen olduğu için” (Betül) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Öğrencilerden en güvendikleri kaynak olarak “profesör” kategorisini işaretleyenler bunun nedenlerini, “profesörler tarih konularını enine boyuna araştırıp, inceleyip öğreniyorlar” (Cavide), “profesörler daha bilgilidir ve daha ayrıntılı bilirler” (Ayla), “profesörler öğrenip görmüş, yanlışlık seviyesi en alt düzeyde” (Merve) gibi ifadelerle açıklamışlardır. Shemilt (1987) 15 yaşındaki gençlerin tarihsel kanıtla yönelik görüşlerini analiz ettiği araştırmasında dört aşama tespit etmiştir. İlk aşama geçmişin bilgisi kesindir aşamasıdır. Shemilt (1987, 42-47), bu aşamada ya da başka bir deyişle en alt seviyede görüş bildiren öğrencilerin öğretmenlerini şüphesiz bir şekilde geçmiş hakkına uzman olarak gördüklerini ve ders kitaplarının tarihte ne olduğu hakkında doğruyu yansıttıklarını ortaya koymuştur. Aynı zamanda bu seviyedeki öğrenciler

tarihçilerin geçmiş hakkında her şeyi bildiklerini, tarihçilerin işlerinin geçmiş hakkındaki tüm kaynakları okumak ve ezberlemek olduğu şeklinde görüş bildirmişlerdir. Buna göre bu alt problemde sekizinci sınıf öğrencilerinin en güvendikleri kaynak olarak kitap-ansiklopedi, öğretmen ve profesör kategorilerini ifade etmeleri onların Shemilt (1987)'in tanımladığı birinci aşamada oldukları şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin cevapları da bu bulguyu destekler niteliktedir. Çulha Özbaş (2010), çalışmasında orta akademik başarıya sahip öğrencilerin tarihsel bilginin kaynağı olarak ders kitaplarını ve sosyal bilgiler öğretmenlerini gördüklerini, sosyal bilgiler öğretmenin tarihle ilgili söylediklerinin tek doğru olduğunu düşündükleri bulgusunun bu çalışmadaki bu alt problemin kitap-ansiklopedi ve öğretmen kategorileri ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Çulha Özbaş (2010) aynı çalışmasının başka bir bulgusunda, 14 yaş grubu öğrencilerin %34,3'ünün interneti, %21,8'inin ansiklopedileri, %16,9'unun ders kitaplarını, %12,9'unun öğretmenlerini, %6,5'inin kaynak kitapları, %3,6'sının büyükleri, %2,8'inin müzeleri, %0,8'inin televizyonu ve %0,4'nün kütüphaneleri güvenilir kaynak olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Bu bulguların bu alt problemdeki kitap-ansiklopedi ve öğretmen kategorileri ile benzerlik gösterdiği, internet kategorisi ile farklılaştığı söylenebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenirken en sevdikleri ve en güvendikleri kaynaklara yönelik görüşleri araştırılmıştır. Çalışma grubundan elde edilen veriler doğrultusunda ortaokul öğrencilerinin tarih konularını öğrenmelerinde öğretmenlerin, kitapların, müze-tarihi mekânlara gezilerin ve internetin önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Bu anlamda, özellikle internet kullanımının hızlı bir şekilde arttığı günümüzde, doğru ve kontrollü bir şekilde kullanımı sağlanacak şekilde internetin öğretim materyali olarak sosyal bilgiler derslerinde etkili kullanılması önerilebilir. Tarih öğreniminde internet kullanımının hassaslığına dikkat çeken Aktekin ve Pata (2013), internet ortamında öğrencilerin daha sağlıklı bir öğrenme gerçekleştirebilmeleri için, her şeyden önce eleştirel düşünme becerilerinin güçlendirilmesi ve kaynak analizi ve eleştirisi yapabilir hale getirilmeleri gerektiğini ifade etmektedirler. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5, 6 ve 7. sınıflarda sosyal bilgiler derslerinde tarih konularını öğretirken ve 8.sınıfta T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersini işlerken güvenilir kaynaklara nasıl ulaşabilecekleri konusunda öğrencilere rehberlik etmeleri önerilmektedir. Öğretmen, profesör ve kitap-ansiklopediler tamamen güvenilir oldukları ya da internetin ve diğer kaynakların güvenilir olmadığı şeklinde bir çıkarım değil de eleştirel bakış açısının geliştirilmesi konusunda öğrencilere öğretmenlerin yol göstermeleri önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Afacan, Ö., Karakuş, M., Uşak, M. (2013). Öğretmenlerin bilgi düzeylerine ilişkin öğrenci algıları ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve bazı değişkenler açısından incelenmesi [Turkish adaptation of the scale of "student perceptions of teachers"

- knowledge (SPOTK)” and examining in the aspect of some variables]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 3 (1), 185–200. <http://ebad-jesr.com/>
- Aktekin, S. ve Pata, A. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin boş zamanlarında tarih öğrenmeye yönelik eğilimleri (Trabzon Örneği), *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 20-37.
- Alkış, S. ve Güleç, S. (2006). The opinion of primary school students on social studies course. *İlköğretim Online*, 5(1), 7-22. 7 Mart 2015 tarihinde <http://ilkogretim-online.org.tr/vol5say1/v5s1m2.PDF> adresinden alınmıştır.
- Altun, A. (2012). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medyadaki tarih yapımlarına ilişkin görüşleri. *II. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu (14-16 Haziran 2012)*, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Ata, B. (2002). Tarih derslerinde dokümanla öğretim yaklaşımı. *Türk Yurdu*, 22 (175), 80–86.
- Bacanlı, H. (1997). *Sosyal ilişkilerde benlik kendini ayarlamının psikolojisi*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: Ankara.
- Barton, K. C. (1997). “I just kinda know”: Elementary students' ideas about historical evidence. *Theory and Research in Social Education*, 25(4), 407-430.
- Barton, K.C. (2001a). “You’d be waiting about the past”: Social context of children’s historical understanding in Northern Ireland and the USA. *Comparative Education*, 37(1), 89–106.
- Barton, K. C. (2001b). Primary children’s understanding of the role of historical evidence: Comparisons between the United States and Northern Ireland. *International Journal of Historical Learning, Teaching and Research*, 1(2). <https://centres.exeter.ac.uk/historyresource/journal2/barton.pdf> adresinden 10 Mart 2015 tarihinde alınmıştır.
- Büyükoztürk, vd. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J.W. (2012). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson.
- Çulha Özbaş, B. (2010). 12-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Gelişimi ve Tarihsel Kanıt Kullanımı. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Demircioğlu, İ. H. (2009). Tarih öğretimi ve öğrenme teorileri. M. Demirel ve İ. Turan (Ed.), *Tarih öğretim yöntemleri (ss.51–68)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dilek, D. (2002). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. (İkinci Baskı). Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Dilek, D. ve Alabaş, R. (2010). Öğrencilerde tarihsel düşünce gelişimi. M. Safran (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri (ss.123-130)*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Dinç, E. ve Doğan, Y. (2007). Birinci el kaynakların sosyal bilgiler ve tarih derslerinde internet üzerinde kullanımı: ABD ve İngiltere’den uygulama örnekleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (2), 195–220.
- Doğan, Y. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıt kullanmanın öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (2), 171-186.
- Dönmez, C. ve Altıkulaç, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ortaokul TC İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının öğretiminde tarihsel kaynakların kullanımına yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 923-942.
- Haydn, T. (2005). Pupil perceptions of history at Key Stage 3: Final Report. 8 Mart 2015 tarihinde <http://www.uea.ac.uk/~m242/historypgce/qcafinafinalreport.pdf> adresinden alınmıştır.

- Horton, J. O. (2000). On site learning-the power of historic places. *CRM: Creative Teaching with Historic Places*, 23(8), 4-5, 7 Mart 2015 tarihinde <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED464873.pdf> adresinden alınmıştır.
- Husbands, C. (1996). *What is history teaching? Language, ideas and meaning in learning about the past*. Philadelphia, ABD: Open University Press.
- Institute for Work & Health. (2009). What researchers mean by...cross-sectional vs. longitudinal studies. *At Work*, 55, p. 2, 15 Şubat 2015 tarihinde <http://www.iwh.on.ca/at-work/55> adresinden alınmıştır.
- Işık, H. (2008). Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin başarılarına etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16 (2), 389-402.
- Işık, H. (2011). Ortaöğretim tarih derslerinde birinci ve ikinci el kaynaklar ile etkinlik temelli ders işlemenin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine etkisi. *Turkish Studies*, 6 (1), 1287-1301.
- Kaya, R. (2009). Tarih öğretiminde yazılı kaynakların kullanımı. M. Demirel ve İ. Turan (Ed.), *Tarih öğretim yöntemleri (ss.147-158)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, R. ve Demirel, M. (2008). Lise 3. sınıf öğrencilerinin tarih derslerindeki ilgi alanları (Erzurum Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 163-177.
- Kaya, R. ve Güven, A. (2012). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde tarih konularının işleniş ve tarihin değeri ile ilgili görüşleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(2), 675-691.
- MEB. (2008). Sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri. 25 Ekim 2013 tarihinde <http://oyegm.meb.gov.tr/www/sosyal-bilgiler-ogretmeni-ozel-alan-yeterlikleri/icerik/57> adresinden alınmıştır.
- Onur, B. (1995). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: İmge Yayınları.
- Safran, M. (2006). Avrupa Birliğinin tarih öğretimine ilişkin önerilerinin bilimsel temelleri ve sınırlılıkları. *Tarih Eğitimi: Makaleler ve Bildiriler (ss. 191-206)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Safran, M. ve Köksal, H. (2006). Tarih öğretiminde yazılı kanıtların kullanılması. *Tarih Eğitimi: Makaleler ve Bildiriler (ss. 35-51)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Shemilt, D. (1987). Adolescent ideas about evidence and methodology in history.” In: C. Portal (Ed.). *The History Curriculum for Teachers (39-61)*. London: The Falmer Press.
- Şimşek, A. (2008). Tarih derslerinde bütünsel öğrenme: Gestaltçı yaklaşımdan Holistik yaklaşıma bir bakış denemesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 5-16, 24 Eylül 2013 tarihinde <http://www.insanbilimleri.com> adresinden alınmıştır.
- Tekeli, İ. (2011). *Tarih bilinci ve gençlik: karşılaştırmalı Avrupa ve Türkiye araştırması*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tuncer, N. (2000). Çocuk ve internet kullanımı. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(2), 205-212.
- Turner-Bisset, R. (2005). *Creative teaching history in the primary classroom*. Londra: David Fulton Publishers Ltd.
- TÜİK. (2013). 06-15 yaş grubu çocuklarda bilişim teknolojileri kullanımı ve medya. 15 Şubat 2015 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866> adresinden alınmıştır.
- Vella, Y. (2009). *In search of meaningful history teaching: A collection of research work on the teaching of history*. Malta: History Teachers Association Publication.
- Wiggins, G. (2011). “I learn best in class when...” Thoughts on The Student Voice. 7 Mart 2015 tarihinde <https://grantwiggins.wordpress.com/2011/12/02/the-student-voice-our-survey-part-4-i-learn-best-in-class-when/> adresinden alınmıştır.
- Yeager, E. A., Foster, S. J. and Greer, J. (2002). How eighth graders in England and the United States view historical significance. *The Elementary School Journal*, 103(2), 199-219.

- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. ve Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Istanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 1(3), 21-39.
- Yılmaz, A. ve Demir, S. B. (2014). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ve sosyal bilgiler öğretmenine karşı tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1705-1718.

SUMMARY

There are many theories on how children think and learn. One of the most dominant of these is Piaget's model. Piaget's model has been criticized in terms of "basically sorting the stages of cognitive development as a mechanical process, and not taking into account individual differences, socio-cultural features and language development in cognitive development" (Dilek and Alabaş, 2010, p. 124). Vygotsky is the first scholar who substantially responded to Piaget's theories on cognitive development (Dilek, 2002). According to Vygotsky (Turner-Bisset, 2005), "social interaction has a great importance on learning. A child may not be able to learn some of the things on his own, but he can learn from the others through social interaction. Such a social interaction can take place teachers' questioning and dialogue, or through peer interaction with others" (p. 25). Barton, in his study conducted in the United States and Ireland on students' learning the history, expressed that students perceive their relatives, written and visual media, museums, historical places and schools as a source of historical knowledge. He stated that in both countries the most referred source of historical knowledge among students is their relatives. The second most commonly mentioned source by American students is media, especially television and movies (Barton, 2001a, p. 93–94). Students can learn history from their families, peers, television, various written and visual materials and from many other ways. In this study, a variety of sources were discussed as learning sources that students confront consciously or implicitly while learning subjects of history within the school or outside of school, not as a teaching material.

This study explores the middle school students' views on their favorite and trusted sources in learning history. In this study, cross-sectional design of development research varieties was used. Maximum variation of sampling methods was used for this study. In this context, the research data was obtained from 5th, 6th, 7th and 8th grade students studying at three different schools within the boundaries of the metropolis, Ankara. In this study, the data was collected by a questionnaire consisting of two closed-ended questions prepared by the researcher. At the same time, two open-ended questions were used in order to determine the reasons for the answers to these two closed-ended questions. In this study, content analysis and descriptive analysis were used to analyze the data obtained from the data collection tool.

In the first sub-problem of the research, it is examined of middle school students' views on their favorite sources in learning history topics. Accordingly, the findings of the content analysis of 5th, 6th, 7th and 8th grade students' answers to the question "What is your favorite source for learning subjects of history?" can be interpreted as follows. It is seen that middle school students' favorite sources in learning history are clustered on the themes "teacher", "book-encyclopedia", "museums and historical sites" and "internet". Thus, it can be concluded that at the level of four classes the most popular sources in learning history are "teachers", "museums and historical sites", the "internet" and "books-

encyclopedias”. In the second sub-problem of the research, it is examined of secondary school students’ opinions about the most trusted sources in learning history. Accordingly, the findings of the content analysis of 5th, 6th, 7th and 8th grade students’ answers to the question “What is your most trusted source for learning subjects of history?” can be interpreted as follows. It is seen that middle school students’ most trusted sources for learning subjects of history are clustered on the themes “book-encyclopedia”, “teacher” and “professor”. It was observed that “teacher” for fifth grade students, “book-encyclopedia” for sixth grade students, “professor” for seventh grade students and “book-encyclopedia” for eighth grade students are the most trusted sources in learning history.

It was observed that the favorite and most trusted sources of secondary school students in the working group in learning history are “teacher”, “books”, “internet” and “museums and historical sites”. At the same time, research findings showed that students learn in different ways. Social studies teachers are recommended to take into account students' different learning styles while teaching history. The teachers should help the students to develop a critical perspective rather than reaching an inference that teachers, professors and books-encyclopedias are completely reliable, or internet and the other sources are unreliable. In this case, the following conclusion emerges clearly that teacher education is important. In this sense, it is important for the social studies teachers to receive an education that equips them with critical perspective, one of the basic skills in the social studies program.